

Noora Hemminki

Ihmisjäänökset puhuttavat

Tästä numerosta tuli yllättäen suorastaan ihmisjäänösten eettisen kohtelun teemanumero. Saimme kolme artikkelia, joissa tätä aihetta käsitellään, kussakin eri aineistojen pohjalta ja eri näkökulmista. Ruohonen vie meidät aikamatkalle seuraamaan 1800-luvun lopun antropologista kallojenkeruumatkaa ja sen suorittaneiden tutkijoiden toimintaa. Majjanen puolestaan pohtii vainajan omaa tahtoa nykypäivään sijoittuvien esimerkkien kautta. Tafonomian tutkimuskeskusten ja tekemänsä kyselytutkimuksen vastausten perusteella hän kartoittaa, millaisia mielipiteitä ihmisillä on omien jäänöstensä myöhemmästä käytöstä ja kohtelusta. Moilanen miettii, miten ylipäätään määrittelemme ne käsitteet, joita ihmisjäänteisiin liittyvässä keskustelussa käytetään, kuten vaikkapa juuri “kunnioitava kohtelu”. Hän kysyy, voisiko tieteen tekeminen olla myös kunnioittavaa kohtelua.

Ihmisjäänöksien kohteluun liittyvät kysymykset ovat olleet pinnalla Suomen arkeologiassa viime aikoina. Lokakuussa Museovirasto ja Helsingin yliopisto järjestivät Porvoon ja Rengon historiallisen ajan vainajien tutkimusta ja tutkimuskokoelmien tulevaisuutta käsittelevän seminaarin. Seminaarissa käytyjen keskustelujen pohjalta on koottu aloite, jossa ehdotetaan käytäntöjä siihen, miten historiallisen ajan kaivauksilta löytyneiden ihmisluaaineistojen tutkimisen ja säilyttämisen parissa tulisi toimia. Ehdotuksen keskeisin viesti on, että kaivauksilla löytynyneen luuaineiston säilyttämisestä ja näytteidenotosta on laadittava yksityiskohtaiset ohjeet arkeologisten kenttätöiden laatuohjeisiin. Ehdotuksen ovat laatineet Kati Salo, Tuija Kirkinen, Kristiina Mannermaa, Mika Lavento ja Antti Sajantila.

Tämän lehden kanteen valittu kuva esittää kalloa. Se on kuitenkin vain piirros ihmisjään-teestä, itse vainaja ei ole siinä esillä. Eräs tapa kohdella menneisyyden henkilöitä kunnioittavasti onkin piirrosten käyttäminen valokuvien sijaan, jos täytyy esittää ihmisjään-teitä kuvissa. Valitsemalla piirros valokuvan sijaan ei aseteta vainajan jäänteitä katseen kohteeksi. Piirros anonymisoi henkilön, mutta sillä voidaan useimmissa tilanteissa välittää sama visuaalinen viesti kuin valokuvalla. Kansikuvavalinta on yritys sitoa yhteen tämän lehden ihmisjään-teitä käsittelevien artikkelien teemat. Kuvan kallopiirros on tulkinta yhdestä niistä kalloista, jotka Retzius keräsi Suomesta. Itse vainaja tai hänen jäänteensä eivät kuitenkaan ole kuvassa. Emme voi tietää, olisiko hän antanut suostumuksen jäänöstensä esittelyyn. Hän oli kuollessaan vasta lapsi, joten hänellä ei olisi luultavasti edes ollut valmiuksia pohtia asiaa, vaikka sitä olisi kysytykin. Laittamalla kallopiirros tämän tiedelehden kanteen haluttiin kohdella kunnioittavasti kyseiseen kuvaan liittyvää vainajaa. Hän on ollut osana (aikansa) tiedettä ja katseen kohteena kokoelmisakin, mutta uskon, että tämän lehden kannessa olevaan piirroskuvaan luodaan erilaisia katseita kuin ne, joita aikaisemmassa tiedekontekstissa sai. Ehkä pieni vainaja piirroksen taustalla saa osakseen myös lämpimiä ajatuksia lukijoilta.